

Шарата Наталія

докторка педагогічних наук, доцент,
професорка кафедри українознавства
Миколаївського національного аграрного університету,
м. Миколаїв, Україна
ORCID: 0000-0002-6306-6934
e-mail: sharata@mnaui.edu.ua

ВИХОВНА РОБОТА У МИКОЛАЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація. У статті висвітлено досвід виховної роботи у Миколаївському національному аграрному університеті під час війни. Проаналізовано праці науковців щодо дефініції «виховання». Зазначено, що виховна робота завжди була невід’ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії РФ проти України, її важливість складно переоцінити. З’ясовано, що розвиток виховної діяльності та національно-патріотичного виховання молоді базується на принципах національної самобутності українського народу, його консолідації навколо спільного майбутнього, національної державності українського народу, захисту незалежності, територіальної цілісності України та формування спільних ціннісних орієнтирів через дієву участь Миколаївського національного аграрного університету у процесі розбудови України. Визначено стратегічні пріоритети розвитку виховної діяльності та національно-патріотичного виховання молоді у закладі вищої освіти. Наголошено, що метою розвитку виховної діяльності та національно-патріотичного виховання молоді у Миколаївському національному аграрному університеті є формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних цінностей і загальнолюдських цінностей, принципів любові та гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення у галузі культури, економіки, науки, спорту; дієве сприяння органам державної влади та місцевого самоврядування в захисті й охороні національної державності українського народу; готовність до захисту державної незалежності та територіальної цілісності України; усвідомлення громадянського обов’язку із розвитку успішної країни та забезпечення власного добробуту в ній.

Ключові слова: виховання, національно-патріотичне виховання, війна, здобувачі вищої освіти, заклад вищої освіти, патріотизм.

Постановка проблеми. На сьогодні необхідність роботи з молоддю на державному рівні очевидна. Адже становлення особистості відбувається саме у закладі вищої освіти.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» «освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться

у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості» (Чижмарь, 5, с.246).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Удосконалення процесу виховання молоді розглядали у своїх працях такі науковці: О. Вишневський, В. Оржеховська, П. Підкасистий, В. Постовий, О. Сухомлинська, К. Чорна та інші(2013).

Розробці виховної системи освітнього закладу присвячено наукові праці С. Карпенчук, М. Красовицького, С. Мартиненко, М. Остапенко та інших (1999, 2009).

Виховання – багатофакторний процес, що залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, До об'єктивних чинників слід віднести соціально-історичні особливості, культурні традиції країни, прийняту в ній систему освіти. До суб'єктивних – особистісні якості педагогів, рівень їхньої педагогічної майстерності, психологічні особливості та ціннісні орієнтації учасників виховного процесу (Бех, 2002).

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних засад, виокремленні основних напрямків виховної роботи у Миколаївському національному аграрному університеті під час війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. 24 лютого 2022 року назавжди розділило життя українців на до та після. О п'ятій ранку російські війська здійснили масовану повітряну атаку по всій території України та почали повномасштабний воєнний наступ.

Починаючи із 2014 року науково-педагогічний та студентський колективи Миколаївського національного аграрного університету (далі – МНАУ) глибоко усвідомлювали свою місію у національно-патріотичному вихованні студентської молоді, підготовці висококваліфікованих фахівців аграрного сектора країни, управлінців й менеджерів, фінансистів та інженерів, які не просто відбудовуватимуть країну, а творитимуть нову – вільну, незалежну, заможну, квітучу. 2022 року вектор діяльності не змінився, лише став більш чітким.

Випускники всіх поколінь МНАУ підтверджують думку, що слава 39-річна історія існування закладу вищої освіти завжди трималася на стосунках між науково-педагогічними працівниками та студентською молоддю, побудованих на співдружності, співпраці й діловому партнерстві. Сьогодні ставить перед педагогами нові завдання, адже їхня діяльність під час воєнного стану потребує належної психолого-педагогічної підготовки. Наразі жоден здобувач вищої освіти не залишається поза увагою кураторів академічних груп, які постійно підтримують зв'язок з усіма здобувачами вищої освіти та їхніми батьками, щоденно спілкуючись зі студентською спільнотою.

Миколаївський національний аграрний університет має свою багату історію. Він розпочав свій історичний шлях 1984 року. Саме тоді була відкрита Миколаївська філія Одеського сільськогосподарського інституту. Через деякий час був створений Миколаївський сільськогосподарський інститут, а в 1999 році – Миколаївська державна аграрна академія на базі Миколаївської

філії Одеського сільськогосподарського інституту. Згодом Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 року №1208 на базі академії утворено Миколаївський державний аграрний університет. Указом Президента України від 21 вересня 2012 року №555/2012 університету надано статус національного. Сьогодні Миколаївський національний аграрний університет – це провідний освітній заклад вищої освіти Півдня України.

Сучасний Миколаївський національний аграрний університет – освітньо-наукова структура з потужною матеріально-технічною базою, центр інноваційного проєктування, джерело кадрового потенціалу як для Південного регіону, так і для всієї України. Сильною стороною університету є взаємоузгоджена діяльність усіх учасників освітнього, наукового, виховного та інших процесів, об'єднаних спільною метою, ідеєю, прагненнями. В університеті здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, які адаптовані до вимог роботодавців та соціалізації у суспільстві. А найголовніше, університет – це єдина родина студентів і науково-педагогічних працівників, яких об'єднує спільна мета, ідеї, прагнення.

Колектив університету цілеспрямовано працює над створенням умов, за яких здобувачі вищої освіти опановують компетентності майбутньої професії, уміння та навички розв'язання як теоретичних, так і практичних, соціальних, екологічних, культурних проблем, етнічних норм тощо, а відтак формується як самодостатній громадянин-патріот України.

Мета та принципи розвитку виховної діяльності у МНАУ та національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти ґрунтуються на стратегії популяризації української мови: «Сильна мова – успішна держава». Вона визначає основні пріоритети утвердження української мови на всій території України в усіх сферах суспільного життя, що забезпечує єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності (Стратегія розвитку Миколаївського національного аграрного університету на період 2023-2032 рр., с.26).

Розвиток виховної діяльності та національно-патріотичного виховання молоді базується на принципах національної самобутності українського народу, його консолідації навколо спільного майбутнього, національної державності українського народу, захисту незалежності, територіальної цілісності України та формування спільних ціннісних орієнтирів через дієву участь МНАУ у процесі розбудови України.

Метою розвитку виховної діяльності та національно-патріотичного виховання молоді у МНАУ є формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних цінностей і загальнолюдських цінностей, принципів любові та гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення у галузі культури, економіки, науки, спорту; дієве сприяння органам державної влади та місцевого самоврядування в захисті й охороні національної державності українського народу; готовність до захисту державної незалежності та територіальної цілісності України; усвідомлення громадянського обов'язку із розвитку успішної країни та забезпечення власного добробуту в ній (Стратегія розвитку Миколаївського національного аграрного університету на період 2023-2032 рр., с.27).

Виховна діяльність в університеті орієнтована на виховання патріотично налаштованої, моральної, культурної, професійної й соціально адаптованої особистості, здібної ефективно реалізовувати свої права й обов'язки, успішно здійснювати свою професійну діяльність.

Актуальним є розвиток такої сукупності компетентностей, яка забезпечує виховання у молоді таких якостей: відповідальність, здатність працювати у команді та приймати спільні рішення, уміння регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, толерантність, розуміння та сприйняття різних культур, релігій, мов та національних традицій, володіння новими технологіями, здатність до здійснення інноваційної діяльності, адаптація до умов сучасного світу, саморозвиток, уникнення спорів, вирішення конфліктних ситуацій.

В основу досягнення мети покладено такі принципи: патріотизму, цілеспрямованості, соціалізації, єдності, свідомості та поведінки, виховання праці, комплексності, гуманізації та демократизації, народності та етнізації, культуровідповідності, соціальної відповідальності, толерантності, емпатії та милосердя.

Стратегічні пріоритети розвитку виховної діяльності та національно-патріотичного виховання молоді у МНАУ включають такі напрями:

- сприяння діяльності студентського самоврядування та участі молоді в провадженні освітньої діяльності в університеті;

- формування української громадянської ідентичності шляхом проведення заходів, спрямованих на впровадження та утвердження суспільно-державних цінностей, розвитку громадянської ідентичності населення України (підвищення ролі української мови як національної цінності, популяризація та збереження культурної спадщини та культурних цінностей, сприяння утвердженню сімейних цінностей та активному залученню сім'ї до процесу національно-патріотичного виховання);

- поглиблення співпраці з представниками української діаспори у сфері національно-патріотичного виховання, збереження і популяризація української мови, культури, формування національної ідентичності;

- популяризація та збереження національного аудіовізуального продукту (національні фільми, кінохроніка, телепередачі, музика) національно-патріотичного, морально-духовного та науково-освітнянського тематичного спрямування в Україні та світі;

- формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання через здійснення заходів, які спрямовані на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання;

- адаптація молоді до корпоративної культури МНАУ через систему соціально-психологічного клімату та формування відповідної матеріально-технічної бази, забезпечення стійкості учасників освітнього процесу, науково-просвітницьких інноваційних технологій розвитку особистості МНАУ, запобігання конфліктним ситуаціям, формування громадсько-правової суспільної свідомості, формування екологічної та соціальної відповідальності;

- створення умов взаємодії, індивідуальний підхід до розкриття та розвитку талантів та можливостей молоді;

- розвиток інформаційно-медійного простору, розширення діяльності «МНАУ-TV» у іміджевих та профорієнтаційних заходах;
- сприяння реалізації заходів зі здорового способу життя, соціальної активності, розвитку фізично здорової особистості;
- сприяння розвитку військово-патріотичного виховання через здійснення заходів, які спрямовані на формування у молоді готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні (оборонна свідомість, популяризація і підвищення престижу військової служби, розвиток військово-прикладного спорту, початкова військова підготовка, набуття необхідних компетентностей у сфері безпеки та оборони, вшанування захисників державності та цілісності території України);
- виховання ставлення до праці як до першої життєвої необхідності, важливої цінності й головного способу досягнення особистого успіху, формування потреби у професійному розвитку, цілеспрямованості, готовності до комунікацій у професійній діяльності та суспільному житті;
- розвиток навичок адекватної самооцінки та оцінки результатів своєї діяльності, роботи у колективі, формування комфортних соціально-психологічних умов для комунікативно-особистісного розвитку молоді;
- збереження та закріплення традицій МНАУ, спрямованих на виховання у молоді корпоративної культури та єдності колективу;
- реалізація системної соціально-психологічної й психолого-педагогічної допомоги й підтримки молоді;
- створення умов до розвитку творчої всебічно розвиненої особистості, удосконалення роботи гуртків, центрів з гуманітарних дисциплін та художньої самодіяльності факультету культури й виховання;
- створення учасникам освітнього процесу сприятливих умов для занять оздоровлення, рекреації та реабілітації занять, фізичною культурою та різними видами спорту;
- забезпечення належних умов проживання, навчання й відпочинку молоді у гуртожитках, їхнього оздоровлення шляхом залучення до спортивно-масової роботи й організаційного відпочинку у канікулярний період;
- спонукання молоді до протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, спрямування учасників освітнього процесу до розвитку багатовекторності виховання (національно-патріотичного, духовного, екологічного, естетичного професійного тощо);
- сприяння у подальшому розвитку руху волонтерства та благодійної діяльності;
- сприяння у проведенні заходів для молоді спільно із органами студентського самоврядування.

Основні виховні завдання в університеті реалізуються як через зміст дисциплін, що викладаються, виховання власним прикладом, так і через створення сприятливого виховного середовища для самореалізації особистісного потенціалу, а також через позанавчальну діяльність студентської молоді.

Студентське самоврядування МНАУ – це форма управління, за якої здобувачі вищої освіти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку,

курсу, іншого структурного підрозділу ЗВО мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління.

В усіх моделях освітньо-науково-виховної роботи університету слід підкреслити важливість співпраці органів студентського самоврядування та керівництва університету.

Мета інноваційного виховання насамперед спрямована на розвиток особистості здобувача вищої освіти, проектування і становлення унікального образу його життєдіяльності, зацікавленості кожної особистості у виявленні свого життєвого досвіду, прояву своєї індивідуальності, створення для молоді ситуацій вибору та успіху, побудові діалогічних форм спілкування.

Тільки активні форми інноваційного виховання створюють умови для ефективного нагромадження кожним здобувачем вищої освіти особистого досвіду, самостійного усвідомлення ним загальнолюдських цінностей, дозволяють проявити ініціативу, творчість, самостійність у процесі активної особистісно значущої діяльності, стимулюють до природного самовираження та самореалізації.

До інноваційних методів роботи органів студентського самоврядування належать тренінгові заняття, орієнтовані на самопізнання, самовизначення та самовдосконалення особистості. Кожний із них – це наперед запланований виховний процес, призначений сформулювати вміння та навички студентів.

Результативність тренінгових занять досягається за рахунок дотримання в групі сукупності взаємоузгоджених принципів, з-поміж яких добровільність спілкування, позитивний характер зворотного зв'язку; неконкурентність стосунків; особистісна ідентифікація; індивідуальний підхід; гармонізація інтелектуальної та емоційно-вольової сфери особистості тощо.

Слід наголосити і на роботі студколегії в освітньому процесі. Кожного нового навчального року усі представники студентських деканатів налагоджують зв'язки з батьками студентів, особливо першокурсників, зв'язуючись з ними мобільним телефоном. Окрім того, з метою проведення профілактичних бесід на засідання студентської колегії запрошується та категорія студентів, яка не відвідує заняття.

Освітня стратегія закладів вищої освіти передбачає опору на підготовку особистості до реалій життя. Так, інновацією в університеті стало проведення так званих «Живих бібліотек», основна мета яких – живе спілкування з представниками різних соціально важливих структур. Це і представники правоохоронних органів, медичних установ, психологи тощо.

Відповідно до рішення ради з виховної роботи та за підтримкою органів студентського самоврядування до 209-ої річниці від дня народження Тараса Шевченка в університеті було проведено низку заходів, зокрема I етап олімпіади з української мови та історії України, конкурс читців творів Т. Г. Шевченка «І голос твій, і пензель твій, і слово...», виставки у бібліотеці та її філіях, літературні читання, кураторські години; квітні 2023 р. було проведено захід у межах реалізації проекту «Шануймо поета: Дмитро кремій у пам'яті миколаївців», присвячений 70-ій річниці від дня народження Дмитра Кременя.

Студентське самоврядування має величезний потенціал для розвитку молодого покоління українців і здобуття неоціненного досвіду та практичних навичок, які допоможуть їм у майбутньому знайти гідну роботу та повноцінно реалізуватися. Позитивний досвід діяльності органів студентського самоврядування в університеті підтверджено численними здобутками.

В університеті успішно функціонує психолого-педагогічна лабораторія науково-просвітницьких інноваційних технологій розвитку особистості, що є важливою складовою цілісної системи освіти, яка поєднує в собі науковий, прикладний, практичний та організаційний аспекти. Основна мета діяльності психолого-педагогічної лабораторії – збереження і зміцнення психічного, фізичного здоров'я та соціального благополуччя усіх учасників освітнього процесу.

Роль психолого-педагогічної лабораторії науково-просвітницьких інноваційних технологій розвитку особистості в університеті є, безумовно, важливою, адже вона сприяє поліпшенню загальної атмосфери у студентському та професорсько-викладацькому колективах та допомагає виявити та вирішити низку особистісних труднощів, що виникають в учасників освітнього процесу.

Одним із важливих пріоритетів у діяльності університету цього року була волонтерська допомога військовим ЗСУ та внутрішньо переміщеним особам, які проживають в гуртожитках університету, а також забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу та внутрішньо переміщених осіб, що страждають від збройної агресії російської федерації проти України.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Діяльність Миколаївського національного аграрного університету ґрунтується на пріоритетах поєднання освіти, науки та виробництва. Здобувачі вищої освіти отримують фахові компетенції на заняттях й в умовах виробництва, а також із залученням фахівців з виробництв, що є суттєвою перевагою освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти.

Миколаївський національний аграрний університет – це моноліт, цілісна система, яка працює злагоджено, ефективно, успішно, результативно попри зовнішні фактори. Якими складними не були б обставини, але в університеті кожен на своєму місці відстоює свій фронт однозначно і невідворотно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Кузьменко, В. та ін. (2013): *Василь Сухомлинський життєвий шлях та педагогічні погляди*. Херсон: КВНЗ «Херсон. акад. неперерв. освіти». 111 с.

Кириченко, В. (2013). *Виховна система загальноосвітнього навчального закладу: контури розвитку* /за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. В. М. Оржеховської Тернопіль: Терно-граф. 302 с.

Карпенчук, С. (2009). *Виховний процес: вивчення ефективності*. Рівне: Волинські обереги. 179 с.

Мартиненко, С. (1999). *Організаційно-педагогічні умови функціонування і розвитку середніх закладів освіти для здібних дітей*. Кандидат педагогічних

наук. Київський міжрегіональний ін-т удосконалення вчителів ім. Бориса Грінченка. 230 с.

Чижмарь, К. (2020). *Науково-практичний коментар Закону України «Про вищу освіту»*. Київ: Професіонал. 360 с.

Постовий, В., Карасевич А. (2013). *Студентська сім'я: теорія і практика*: Київ; Ірпінь: ВЦ Нац. ун-т держ. податк. служби України. 220 с.

Стратегія розвитку Миколаївського національного аграрного університету на період 2023-2032 рр. Миколаїв. 115 с.

Бех, І. (2002). Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструктор. *Психолого-пед. пробл. сіл. шк.: наук. зб.* URL: Вип. 3. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf (дата звернення: 25.04.2023).

REFERENCES

Kuzmenko, V. ta in. (2013). *Vasyl Sukhomlynskyi zhyttievyi shliakh ta pedahohichni pohliady* [Vasyl Sukhomlynskyi's Life and Pedagogical Views]. Kherson: KVNZ "Kherson. akad. nepererv. Osvity". 111 s. [in Ukrainian]

Kyrychenko, V. (2013). *Vykhovna systema zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu: kontury rozvytku* [Educational System of a General Education Institution: Contours of Development] /za zah. red. d-ra ped. nauk, prof. V. M. Orzhekhovskoi Ternopil: Terno-hraf. 302 s. [in Ukrainian]

Karpenchuk, S. (2009). *Vykhovnyi protses: vyvchennia efektyvnosti* [Educational process: studying effectiveness]. Rivne: Volynski oberehy. 179 s. [in Ukrainian]

Martynenko, S. (1999). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy funktsionuvannia i rozvytku serednikh zakladiv osvity dlia zdibnykh ditei* [Organisational and Pedagogical Conditions for the Functioning and Development of Secondary Schools for Gifted Children]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Kyivskiy mizhrehionalnyi int udoskonalennia vchyteliv im. Borysa Hrinchenka. 230 s. [in Ukrainian]

Chyzhmar, K. (2020). *Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy "Pro vyshchu osvitu"* [Scientific and Practical Commentary on the Law of Ukraine "On Higher Education"]. Kyiv: Profesional. 360 s. [in Ukrainian]

Postovyi, V., Karasevych A. (2013). *Studentska simia: teoriia i praktyka* [Student Family: Theory and Practice] Kyiv; Irpin: VTs Nats. un-t derzh. podatk. sluzhby Ukrainy. 220 s. [in Ukrainian]

Stratehiia rozvytku Mykolaivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu na period 2023-2032 rr. [Development Strategy of Mykolaiv National Agrarian University for the Period 2023-2032]. Mykolaiv. 115 s. [in Ukrainian]

Bekh, I. (2002). *Osobystisno-oriientovana model vykhovannia yak naukovyi konstruktor* [Personality-oriented Model of Education as a Scientific Constructor]. Psykholoho-ped. probl. sil. shk.: nauk. zb. URL: Vyp. 3. Rezhym dostupu: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf (data zvernennia: 25.04.2023). [in Ukrainian]

EDUCATIONAL WORK AT THE MYKOLAIV NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY DURING THE WAR

Nataliia Sharata

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Associate Professor
Professor at the Department of Ukrainian Studies,
Mykolaiv National Agrarian University,
Mykolaiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6306-6934
e-mail: sharata@mna.u.edu.ua

Abstract. The article highlights the experience of educational work at Mykolaiv National Agrarian University during the war. The works of scientists on the definition of “education” are analyzed. It is noted that educational work has always been an integral part of the educational process, and now, in the context of Russia's military aggression against Ukraine, its importance can hardly be overestimated. It is found that the development of educational activities and national-patriotic education of youth is based on the principles of national identity of the Ukrainian people, its consolidation around a common future, national statehood of the Ukrainian people, protection of independence, territorial integrity of Ukraine and formation of common values through the effective participation of Mykolaiv National Agrarian University in the process of development of Ukraine. Strategic priorities for the development of educational activities and national-patriotic education of young people in higher education institutions were identified. It is noted that the purpose of the development of educational activities and national-patriotic education of youth at Mykolaiv National Agrarian University is the formation and strengthening of Ukrainian civic identity on the basis of common social and state values and universal human values, the principles of love and pride for their own state, its history, language, achievements and achievements in the field of culture, economy, science, and sports: effective assistance to state authorities and local self-government bodies in protecting and safeguarding the national statehood of the Ukrainian people; readiness to defend the state independence and territorial integrity of Ukraine; awareness of civic duty to develop a successful country and ensure one's own well-being in it.

Keywords: education, national-patriotic education, war, higher education students, higher education institution, patriotism.

Стаття надійшла до редакції 01.05.2023 р.